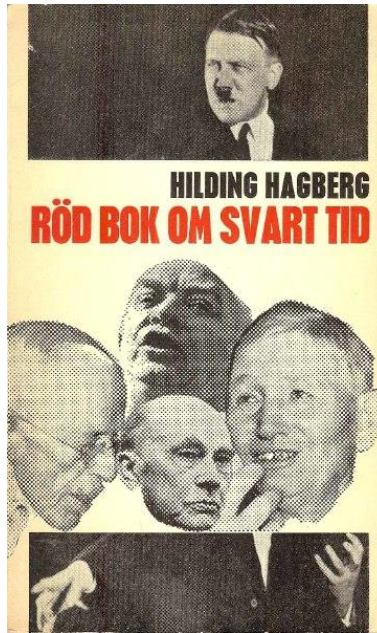

Hilding Hagberg

Finland i krig

Hilding Hagberg (1899-1993) var det svenska kommunistpartiets ordförande under kalla kriget 1951-1964 och riksdagsman 1933-1964. När han skrev boken *Röd bok om svart tid*, som vi nedan återger ett utdrag ur, var han pensionär, även om han fortsatte att vara politiskt aktiv, som drivande inom den Moskva-trogna VPK-oppositionen kring dåvarande dagstidningen *Norrskensflamman*. Hagberg var även med om den utbrytning ur VPK som skedde 1977, och som ledde till bildandet av det Moskva-trogna Arbetarpartiet Kommunisterna (APK). Där var han medlem fram till kort före sin död, då han lämnade bl a med argumentet att partiet saknade framtid i svensk politik.

Röd bok om en svart tid handlar om den svenska inrikes- och utrikespolitiken under 1930-talet och Andra världskriget. Boken är i stor utsträckning en försvarsskrift för Sovjetunionens och det dåvarande svenska kommunistpartiets politik under dessa år, vilket kan vara bra att ha i åtanke.

Det bokavsnitt som återges nedan handlar om de reaktionära, fascistiskt inspirerade strömningar i Finland, som i slutet av 1940-talet närde storfinska, expansionistiska drömmar och som närmade sig Nazi-tyskland för att förverkliga dessa, vilket även nutida finska historiker (utan att på något sätt vara sovjetanhängare) uppmärksammat, t ex i den på svenska nyutkomna boken *Svart gryning: fascismen i Finland, 1918-44* (se recensionerna i artikelsamlingen [Den finländska fascismens historia](#)).

Hagberg drar fram dessa strömningar i ljuset, bl a genom belysande citat från politiker och opinionsbildare. Mot detta kontrasterar Hagberg Sovjetunionens politik som framställs som avvägd, rimlig och inriktad på fred.

Nu visade sig det tyvärr att Stalin & Co inte var så lätta att tas med, ty efter att Moskva misslyckats att få den finska regeringen att gå med på de gränsrevideringar (byta landområde mot annat landområde) som man ansåg sig behöva för att säkra försvaret av särskilt dåvarande Leningrad, då gick Sovjet till militär attack (Vinterkriget 1939-40). Det bokavsnitt som handlar om förhandlingarna som slutade med krigsutbrottet har vi dock inte tagit med här, utan hänvisar

till den artikelsamling om Vinterkriget som finns på marxistarkivet (se slutet av artikeln nedan) och som ger en mer balanserad bild av detta än den okritiskt prosovjetiska version som Hagberg tillhandahåller i sin bok.

Det följande utdraget är sid. 106-112 i *Röd bok om svart tid* (Bo Cavefors 1966).
Samtliga noter tillagda av MF.

De källor som Hagberg själv anger i förordet till boken och som gäller avsnittet nedan är *Minnen Minnen. 1, 1939-1940* av förre finske presidenten Juho Kusti Paasikivi¹ (Helsingfors, 1958), *Minnen 2, 1931-1946* av finske marskalken Gustaf Mannerheim (Stockholm 1952) och *Finlands ödesår* av Carl Olof Frietsch (Stockholm 1946).

Andra texter av Hilding Hagberg på marxistarkivet:

[Vänsterns ungdomsförbund, Lenin, Stalin och Trotskij](#) (utdrag ur boken "Marxism. Bakgrund – Teori – Praktik" från 1967, med kritiska kommentarer av Hilding Hagberg).

[Om Tjeckoslovakien i "Marx-Lenins anda"](#) (den Moskvatrogna falangen kritiserade skarpt VPK:s officiella syn på den sovjetiska invasionen av Tjeckoslovakien 1968)

Martin F 5/10 2018

Kartan är en titelvinjett till Aito-Suomalainen från mitten av 30-talet. De prickade områdena föreställer områden som "borde" tillhöra Finland, enligt den propaganda som drevs vid de högre skolorna i Finland. Som synes är det stora delar av ryskt, svenskt och norskt territorium som "rätteligen" borde införlivas med Finland. Det önskade svenska området innesluter bl.a. järn-malmförekomsterna i Kiruna och Malmberget

Storfinska drömmar

Jag hade redan 1918 svurit att inte sticka svärdet i skidan förrän Fjärrkarelen blivit finskt ... ett stort Finland stiger fram för våra blickar ur mäktiga världshistoriska händelsers svall.

(Ur marskalken av Finland, Carl Gustav Mannerheims dagorder, i juni 1941).

Under 20-talet och början av 30-talet arbetade den finska reaktionen för att förhindra en finsk-svensk fredlig samlevnad. Lapporörelsen visade ett förakt för demokratiska och parlamentariska spelregler, som inte stod den ungerska och italienska fascismen efter. Kommunistiska partiet var förbjudet sedan inbördeskriget, men det vänsterdemokratiska arbetarförbundet hade tillåtits existera under 20-talet och valt in åtskilliga representanter i den finska riksdagen. Det social-

¹ Av Paasikivi finns även *Minnen 2, Mellankrigstiden – som sändebud i Moskva* (Helsingfors 1959).

demokratiska partiet tillerkändes en allmän legalitet, men även när det blev riksdagens största parti släpptes det inte in i regeringen.

Reaktionen rasade mot Sverige och mot svenskarna i Finland. De s.k. purfinnarna lyste svenska språket i bann. En rörelse uppstod för att med Finland införliva de finskspråkiga områdena inklusive lapplandsgruvorna i Norrbotten.

Antingen—Eller-anhängarna² inom Sverige hade det alltså inte alltför behagligt. Måhända tröstade de sig dock med att Finlands förhållanden till Sovjetunionen utvecklades efter beräkning. Handel österut förekom praktiskt taget inte. Vägarna i gränsområdena blev gräsmarker. På karelska näset förbereddes Mannerheimlinjen, som 1939 uppfördes med talkojobb, dvs. frivilligt, oavlönat arbete. En antisovjetisk linje följdes konsekvent. En hatfull och i sin yverborehet smått tragikomisk attityd präglade Finlands press och nyhetsförmedling liksom dess officiella kulturliv.

Efter hitleristernas maktövertagande i Tyskland utvecklades en finsk-tysk samverkan på olika linjer, kulturellt, ekonomiskt och militärt. Med varje nytt nazistiskt utspel — utträdet ur NF, införandet av den allmänna värnplikten, besättandet av västra Rhenstranden, annekteringen av Österrike, interventionen i Spanien, ockupationen av sudetområdet och sedan hela Tjeckoslovakien, nedkämpandet av Polen — växte kammen på den finska reaktionen. På tysk order fick den NF-befryndade Holsti överlämna utrikesministerposten till den protyske Eljas Erkko. Det var illavarslande.

I *Finlands ödesår*³ skriver författaren, den svensk-finske riksdagsmannen Frietsch: ”Varför höll Finland stora militärmanövrer alldeles i närheten av Leningrad, varför besökte den tyske generalstabschefen Näset och åsåg där det finska artilleriets övningsskjutningar?” Även kritiserar beslutet att sommaren 1939 inbjuda den tyske generalstabschefen Halder som finsk regeringsgäst. Det var ett evenemang. Smyckad med Finlands Vita ros hade Halder påmint om att ”vi tyska soldater knutit särskilt vänskapliga och traditionella band med Finlands armé”. Utrikesminister Erkko hade påmint om de stora tjänster tysk krigsmakt gjort Finland 1918 och ”den utomordentliga välvilja som Tysklands försvarsmakt visat Finland även efter krigsåren”.

Den del av *Sverige* som enligt den reaktionära propagandan borde införlivas med Storfinland, var relativt blygsamt jämfört med kraven om sovjetiska territorier. Fjärrkarelen och Kolahalvön hörde dit: Av Fjärrkarelen 470 000 invånare var endast 170 000 och av Kolahalvöns 220 000 invånare var endast 20 000 finländare. Men varför trista fakta när det handlar om chauvinism?

Finska UD utgav 1941 en skrift *Finlands Lebensraum* av Väinö Auer och Eino Jutikkala⁴ där dessa områden krävdes. Motiven: ”Av alla nordiska folk har Finland den högsta nativiteten, finska folket har också den största befolkningstätheten på sina breddgrader: det har också med tanke på framtiden det största behovet av en utvidgning av sitt livsrum.”

(Befolkningstätheten är i Finland 13 och i Danmark 107 per kvkm.)

Docenten i nationalekonomi S. Axel J. Gadolin utgav kring årsskiftet 1941-42 en skrift: *Nyordning i öster*.⁵ Liknande landhungeridéer hade han tidigare publicerat i skriften *Östkarelen*.

² *Antingen-Eller-gruppen* utgjordes av en grupp svenska militärer under mellankrigstiden, med säkerhetspolitik på sin agenda. Målet var en ny försvarsorganisation. ”Antingen” syftade på att ansluta sig till ett fördrag med syfte att stödja Finland, medan ”Eller” syftade på strikt, isolationistisk neutralism. Gruppen gav från 1928 ut *Ny Militär Tidskrift*, vars andra nummer handlade om Finland. [Wikipedia]

³ *Finlands ödesår 1939-1943* av C. O. Frietsch (Helsingfors 1945)

⁴ *Finlands Lebensraum : das geographische und geschichtliche Finnland* av Väinö Auer, Eino Jutikkala (Berlin 1941, OBS på tyska)

⁵ *Nyordning i öster* av C. Axel J. Gadolin (Malmö 1942)

Hans åsikter var i Finland välkända, i utlandet ökända.

Det är skäl återge några av tankegångarna, inte därför att hans argumentation skulle vara klyftigare än konkurrenternas, de är synkroniserade, men när han penetrerar den storfinska landhungern inordnas detta i Hitlers Neuropasammanhang. När han försöker motivera krigsansträngningarna inordnar han därjämte hela Norden i tusenårsrikets maktsfär.

Gadolin talade som en uttolkare av regeringens åsikter.

Han frammanade visioner av det kommande Storfinland och blev nästan lyrisk i sina kärleksförklaringar till det nazistiska Tyskland. Han hade tidigt upptäckt likheter mellan Adolf Hitler, Gustav Vasa och Gustav II Adolf. Tvärsäkert vittnar han om Sovjetunionens ondskas och han utlovade som många andra sovjetstatens förintelse. Man vet, att så tänktes det, talades och propagerades bland dem som drev in Finland på den dåliga grannsämjans och krigspolitikens farliga väg.

Gadolin ansåg sig redan då kunna skriva om ”Det stora ryska sammanbrottet 1941”. Han finner att Hitlertysklands program är det gamla svensk-finska rikets program. Han beklagar djupt att *rysskräcken* demoraliserat det svenska krigarfolket — det gillar inte numera att vara med i eld, i blod, i frost, i svält, det har liksom tappat stinget. Men i Finland, perkele, där lever *ryssföraktets* anda i ädla hjärtan. Detta är liktydigt med en stor erövraridé. Och därför, utropar Gadolin, som ett eko ur general Rappes Sverige läge, lyssna nu svenska folk: ”Så fullbordar den östra rikshalvan vad den västra begynte, men icke mäktade slutföra.”

Han delar in mänskligheten i högvärdiga och lågvärdiga: ryssar, kineser, indier, tjecker, polacker, ja slaver överhuvudtaget är lågvärdigt, ”primitivt människomaterial”; tyskarna, de nordiska folken, ungrarna och rumänerna är högvärdiga. Englands styresmän är svekfulla, dansken opålitlig, Amerikas kultur negroiserad. De högvärdiga måste tyvärr offra en individ för att slå ihjäl *tio* lågvärdiga — det är en oerhörd blodförlust för de högvärdiga, som Gadolin känner ända inne ”i hjärterötterna”. Men allt detta är Englands fel ...

Nu ska det emellertid bli en annan refräng.

En kärnfråga är för Gadolin et consortes att förintna den ryska statstraditionen; jätteriket skall förvandlas till ett GEBIT, icke en stat. ”Det kommer inte — försäkrar han — att finnas en stat att sluta fred med när kriget är slut.”

Gadolin är inte riktigt säker på hur mycket ryskt territorium Finland skall kapa åt sig; det var för tidigt att gå in i detaljer, som han så riktigt skrev. Men han knusslar inte. Han finner det ”naturligt att de ryska landområdena skola avskiljas från en rysk statsöversvämning”. Han anser att Onegalinjen kan vara godtagbar som Finlands nya gränser och om Tysklands globala intressen inte står i vägen har utom Kolahalvön även Arkangelskområdet plats i hans drömda Storfinland. Egentligen hör även Ingermanland, där Leningrad ligger, till Finland, men det är kanske möjligt att återstoden av Leningrad förvandlas till ”ett östeuropeiskt Shanghai”.

Gadolin har svårt förlika sig med Leningrads existens: ”Det vore naturligt, om man i Finland gärna såg, att staden Petersburg, som kommit så mycket ont åstad, helt skulle förstöras.”

Vad Moskva beträffar bör dess tillvaro som miljonstad tillhöra det förflutna.

Tyskarna å sin sida tar hand om Ryssland och gör Nisjnij Novgorod eller Rjasan till det nya förvaltningscentrum. De lägger även beslag på Sibirien, liksom Transkaukasien och Turkestan — i samförstånd med Japan.

Ukraina blir Neuropas kornbod.

Vid Rysslands ”perforering” bör Kaukasien kunna tilldelas uppgiften att leverera olja och kolonialt betonade produkter. Krim kunde göras till Neuropas riviera.

De baltiska folken, i den mån de inte sändes till Asien, finge nöja sig med kulturell autonomi.

Polacker och tjecker liksom en del balter finge överlämna sina territorier till tyskarna, men i gengäld kunde de flyttas över till lämpliga reservat österut. Många tyskar måste naturligtvis flytta österut för att ta hand om rikedomarna och administrationen i det nya jätteprotektoratet.

Turkiet kan få tysk hjälp till att skapa ett storturkiskt rike som Tysklands bundsförvant.

Denna vargfilosofi, fullt värdig de hitleristiska dödsfabrikernas upphovsmän prisades både i nordisk press, liksom i de svenska och finska riksdagarna. Quisling i Norge blev så upptänd att han proklamerade Jämtland som naturligt norskt territorium inför det snart väntade krigsslutet.

Den redan omnämnde Frietsch trodde vid krigsslutet att dessa planer kunde ingå i en framtida antologi över nordiskt skämtlyne. Tyvärr var saken allt annat än skämtsam.

Paasikivis oro och missnöje

Efterkrigstidens store finske president, Paasikivi, berättar i sina *Minnen 1939-40*⁶ om hur han uppfattade konsekvenserna av Finlands antiryska orientering. Relationerna Finland — Sovjetunionen var, skriver han, under hela den s.k. självständighetstiden mycket dåliga utan att därför kunde tala om ett ryskt hot mot Finlands självständighet. Sovjetunionen framställdes som den naturlige fienden. Den inflytelserike Sjdjanov hade 1936 varnat alla grannfolk för samverkan med Hitlertyskland. Han hade också framhållit att sovjetarmén kunde bli intresserad av att undersöka om finnarna höll på att göra sitt land till operationsbas för Hitlertyskland. 1937 hade sovjetregeringen varnat för det växande samarbetet Finland—Tyskland. Den amerikanske Moskvaambassadören skrev i september 1937 att Finland ”alldeles säkert kommer att vara Tysklands allierade vid anfall norrifrån på Leningrad”. Den sovjetiske legationschefen i Helsingfors påminde 1938 om att hans regering väntade ett tyskt angrepp mot Sovjetunionen och i samband därmed tysk landstigning i Finland. Han hade frågat: Hur skall Finland då göra?

Som finsk minister i Stockholm skrev Paasikivi 1939 till utrikesminister Erkko om de dåliga relationerna mellan Finland och Sovjetunionen: ”Bland våra viktigaste utrikespolitiska spørsmål är frågan om vi på något sätt kunde förbättra förbindelserna österut. Vore det inte skäl att grundligt pröva vad som kunde göras?”

I juli samma år skrev han till den socialdemokratiske partichefen Tanner: ”Jag är verkligt bekymrad över våra dåliga relationer till Ryssland.” Tanner svarade enligt Paasikivi att han i sak var överens. Han ansåg att sovjetregeringen inte tänkte på erövringar utan endast på sitt eget lands försvar samt att ”Finland inte gjort allt som kunde göras för att förbättra relationerna”. Han tröstade dock Paasikivi med att han för sin del inte trodde på krig. Paasikivi skriver att han själv var mera pessimistisk.

När Paasikivi skrev dessa brev var han övertygad om att sovjetregeringen var förbittrad över behandlingen av Ålandsfrågan. Däremot hade han inte reda på att vissa förhandlingar om gemensamma angelägenheter, som berörde frågorna om krig och fred, hade förts mellan de finska och sovjetiska regeringarna.

14 april 1938 hade legationssekreteraren vid sovjetlegationen anhållit om ett samtal med utrikesminister Holsti. Han hade fått i uppdrag att diskutera möjligheten av en större förståelse mellan

⁶ *Minnen. 1, 1939-1940* av Juho Kusti Paasikivi (Helsingfors 1958)

Finland och Sovjetunionen. Sovjetregeringen önskade respektera Finlands självständighet och territoriella integritet. Den visste dock att Tyskland planerade ett angrepp mot Sovjetunionen, i vilket ingick en landstigning i Finland för fortsatt framryckning österut. Om tyskarna tilläts använda finskt territorium kunde sovjetarmén ej vänta tills de uppnått sovjetgränsen utan måste flytta sina trupper så långt västerut som möjligt, varigenom Finland blev krigsskådeplats. Men om Finland däremot försökte hindra en landstigning var Sovjetunionen beredd att erbjuda all möjlig militär och ekonomisk hjälp och förbinda sig att efter kriget dra tillbaka sina trupper.

Jartsev sade vidare att fascistiska element, därest finska regeringen skulle försöka hindra tyskarna, var beredda att genomföra en statskupp för att stödja tyskarna. Därför önskade sovjetregeringen vissa garantier för att Finland icke understödde Tyskland i ett krig mot Sovjetunionen.

Samtalen fortsatte och den 11 aug. fick Jartsev ett förslag till avtal, som innebar dels att Finland ville hålla sig till den nordiska neutraliteten och inte tillåta någon kränkning av dess territorium, dels också att sovjetregeringen inte skulle motsätta sig befästandet av Åland redan under fredstid.

18 aug. svarade Jartsev att om Finland icke ville ingå ett sekret militärt avtal kunde sovjetregeringen godta en förpliktelse att avvärja ett tyskt angrepp och därvid motta sovjetisk hjälp. Sovjetunionen önskade dock uppföra en befäst flyg- och flottstation på ön Hogland och om Finland ville befästa Åland skulle Sovjetunionen delta däri.

På dessa villkor ville Sovjetunionen garantera Finlands integritet och underteckna ett förmånligt handelsavtal.

Finska regeringens svar innebar att anbudet var kränkande för Finland och stod i strid med neutralitetspolitiken.....

[Resten av kapitlet handlar om de fortsatta förhandlingarna mellan Finland och Sovjet som slutade med att Sovjet anföll Finland 30 november 1939. Om detta se artikelsamlingen [Finska vinterkriget 1939-40](#)]